

УПОТРЕБА ГЛАГОЛА УНИЧТОЖИТЬ У РУСКОМ ЈЕЗИКУ

Лексика са деструктивном семантиком заузима значајно место у укупном лексичком систему руског језика, а глаголи са оваквом семантиком сачињавају језгро категорије деструктивности. Њима се исказује рушилачка, разарајућа радња која може бити извршена под утицајем човека, стихијских сила или предмета. Деструктивна семантика готово увек указује на негативне, разорне процесе. Предмет анализе рада је глагол *уничтожить* који представља једну од централних јединица семантичког поља ове категорије.

Основни задатак датог истраживања заснива се на изради својеврсног профила глагола *уничтожить* са циљем да се опишу његове основне карактеристике, семантички потенцијал, синтаксичке конструкције које гради, да се истакну специфичности у употреби. Корпус на којем је заснована анализа обухвата различите речнике руског језика, као и уметничке, новинске, научно-популарне и друге текстове (в. *Извори* и *Електронски извори*). Истраживање се првенствено врши употребом дескриптивног и аналитичког метода, а у појединим сегментима и контрастивног.

Кључне речи: *уничтожить*, глаголи, деструктивност, лексика, руски језик.

The lexicon with destructive semantics occupies a significant place in the overall lexical system of the Russian language, and verbs with such semantics constitute the core of the category of destructiveness. They express a destructive action that can be performed under the influence of a person, natural forces or objects. Destructive semantics almost always indicates negative, devastating processes. The subject of the analysis of the work is the verb *to destroy*, which represents one of the central units of the semantic field of this category.

The main task of this research is based on the development of a kind of profile of the verb *to destroy* with the aim of describing its basic characteristics, semantic potential, syntactic constructions that it builds, and highlighting specifics in use. The corpus on which the analysis is based includes various dictionaries of the Russian language, as well as artistic, journalistic, popular science and other texts (see *Sources* and *InternetSources*). The research is primarily conducted using descriptive and analytical methods, and in some segments also using contrastive methods.

Keywords: *to destroy*, verbs, destructiveness, vocabulary, Russian language.

* <https://orcid.org/0000-0003-2801-890X>

Категорија деструктивности

Термин *деструктивност* изведен је од придева *деструктивен*,¹ који се у лексикографским изворима најчешће тумачи као (*онај*) који *разара, руши, уништава, разоран, разарајући, рушилачки; њогубан, штећан* и у најширем смислу се односи на нарушавање нормалне структуре нечега, уништавање.

Семантичка категорија деструктивности обухвата један сегмент целокупног семантичког система и указује на карактеристичне радње, процесе, стања или односе. Појмови *деструкција* и *деструктивност* готово увек се односе на негативне, рушилачке радње, процесе или појаве. Основне карактеристике деструкције у најширем смислу подразумевају: промену, деформацију, разарање, распадање нечега; промену структуре под дејством различитих сила (физичких, механичких, стихијских) или човека. Резултат деструкције је најчешће уништавање нечега (делимично или потпуно).

Семантичко поље деструктивности у свом језгру садржи глаголску лексiku, док периферни део сачињавају именице, придеви, прилози и друга лексика са деструктивном семантиком. Централна јединица оваквог вербоцентричног поља је глагол *разрушати/разрушить* који чини семантичку базу бројних других лексема ове категорије (Крстић 2023; Крстич 2023).

Поље деструктивности је у више наврата била предмет лингвистичких истраживања у русистици (Нахрачева 2014; Галиева 2016; Волкова 2019; Гизатуллин 2020; Матюшина 2022), док је свеобухватна анализа ове језичке категорије спроведена у докторској дисертацији и другим радовима Ф. Г. Фактуљине (Фактулина 1997; 2002; 2010).

Глаголи са деструктивном семантиком

Група глагола са деструктивном семантиком представља веома бројну подгрупу у оквиру опште класификације глагола у руском језику. Унутар дате групе може бити издвојено више подгрупа (Крстић 2023): 1) глаголи са значењем 'кварити се': за ову групу је карактеристична промена унутрашњих или спољашњих својстава (нечега) најчешће под утицајем времена (*горкнутъ, жухнутъ, киснутъ, лиятъ, ломаться, мелеть, мутнеть, распаяться, редеть, червиветь* и др.); 2) глаголи са значењем 'нестати': семантика ових глагола указује на потпуни или постепени нестанак нечега (*атрофироваться, ликвидироваться, мереть, обезлесеть, обезлюдетъ, редуцироваться, ухнутъ* и сл.); 3) глаголи са значењем разрушавања, распадања: њима се означава процес распадања, истрошености под дејством одређених фактора, али не и потпуно нестајање (*взорваться, выгореть, дробиться, обломиться, развалиться, разорваться, разрушиться, рушиться*); 4) глаголи са значењем 'нанети штету', 'оштетити': ова група одликује се тиме што поред означавања саме деструктивне радње садржи и агенса који непосредно наноси штету конкретном објекту (*жучок проточил доски, ветер ломит деревья*).

1 Дати придев је латинског порекла (лат. *destructivus*, што је изведено – преко именице *destructio*/срп. деструкција, деструктивност/ – од глагола *destruere*/срп. *разрушити, сапрати, упропастити*/); антоним је придев *конструктиван* (лат. *constructivus*) (в., поред осталог, Вујакија 2011).

Према својој семантици глагол *уничтожити* припада другој подгрупи јер његова радња указује на постепено (*уничтожать*) или потпуно (*уничтожить*) уништавање, тј. нестанак нечега.

Основне карактеристике глагола *уничтожити*

Глагол *уничтожити* је прелазни глагол свршеног вида.² У корену овог глагола је -ничтож-, што је дериват одричне заменице *ничто* пореклом из старословенског језика (*ничѣто*).

Према лексикографским тумачењима глагол *уничтожити* има употребу у неколико значења (БАС; СРЈ; ТСРЈ): 1) прекинути постојање некога или нечега, истребити: *Два больших пожара, следовавших один за другим, уничтожили их совершенно* (Арсеньев, Дерсу Узала); 2) отказати, поништити, укинути: *Вот Юрьев день задумал уничтожить* (А. Пушкин); 3) појести или попити нешто до краја, без остатка (разговорни стил): *Две бутылки бордо уничтожа, Не касаясь общественных дел, О борзых, о лоретках Сережа Говорить бесподобно умел* (Н. Некрасов, Недавнее время); 4) понизити некога, сатерати у ћошак (пренесено знач.): *Я узнала, что отец его мне изменяет и потихоньку от меня женится на другой. Я была потрясена, разбита, уничтожена* (А. Островский, Без вины виноватые).

Глагол *уничтожити* има велики број синонима: *разрушить, нейтрализовать, распылять, повредить, потопить, разгромить, побить, подорвать, подточить, убить, истребить* итд. Један од најфреквентнијих синонима овом глаголу је *разрушить*, који представља централну јединицу категорије деструктивности.³ Анализа синонимичности употребе ова два глагола омогућава идвајање специфичности сваког од њих и о томе ће у раду бити речи.

Синтаксичке карактеристике глагола *уничтожити*

Анализом синтаксичког потенцијала појединих група глагола са деструктивном семантиком у руском језику бавили су се у својим истраживањима О. А. Анишчева (О. А. Анишева), С. В. Сљусарјева (С. В. Сљусарева), Ф. Г. Фактуљина (Ф. Г. Фактулина) и др.

Синтаксичка конструкција коју гради глагол *уничтожити* може да има трокомпонентну структуру: $S \leftarrow V \rightarrow O$ (глагол *уничтожити* је двоактантни) или двокомпонентну: $V \rightarrow O$ (глагол је једноактантни).

Трокомпонентна конструкција $S \leftarrow V \rightarrow O$ садржи субјекат, глагол *уничтожити* и објекат на који је усмерена његова деструктивна радња:

Но Трюдо никогда не стремился уничтожить власть провинций.

У оваквим конструкцијама уз глаголе са деструктивном семантиком у улози субјекта могу бити именице којима се означавају жива бића (човек – појединац/

2 Његови видски парњаци: *ничтожить* и *уничтожать*.

3 Бројни руски лингвисти који су се бавили проучавањем и описивањем деструктивне лексике идвајају глагол *разрушить* као централну јединицу ФСП категорије деструктивности (в. између осталог: Анишева 1981, Фактулина 2010, Нехрачева 2014).

група људи, животиња/група животиња, птице, рибе, инсекти, флора) или нежива (предмети, стихијске силе, друштвене појаве, психичке и сл.):

В отсутствие хищников кролики расплодились и уничтожили почти всю траву.

Так четырехметровые волны цунами уничтожили город Рикуден-Така-та в префектуре Иватэ.

Улогу објекта имају жива бића, предмети, просторне одреднице, стања, осећања, појмови и сл.

Двокомпонентна конструкција $V \rightarrow O$ садржи једноактантни глагол и објекат на који је усмерена његова радња (*Дом унишћожили/Дом унишћожен*). Оваква структура карактеристична је за неодређеноличне, безличне реченице и пасивне конструкције:⁴

Островок атолла, на котором проводились испытания, был полностью уничтожен.

Сви прелазни деструктивни глаголи, па тако и глагол *уничтожить*, реализују објекатску валентност у виду правог објекта (акузатив без предлога) са аналогним значењем које улази у структуру дате синтагматске семе. Актантни глаголи могу имати три типа валентности: слободну, полигрупну и многогрупну (Фактулина 2010: 1051). Слободна лексичка спојивост подразумева да у улози субјекта и објекта могу да буду готово све лексичко-семантичке групе именица у руском језику (такав је глагол *уничтожить*). Полигрупна валентност односи се на већину глагола са уопштеним деструктивним значењем, као и глаголе који указују на начин на који се врши деструктивна радња (овом типу припада глагол *разрушить*). Трећи тип (многогрупна валентност) садржи именице које припадају само једној, конкрет-ној лексичко-семантичкој групи (глаголи *казнить*, *отстреливать*).

Анализа употребе глагола *уничтожить*

Анализа употребе глагола *уничтожить* у различитим корпусима руског језика пружила је могућност да уочимо широк спектар употребе датог глагола. Његова примарна употреба – уз именице опште семантике присутна је у сваком поткорпусу руског језика. Дати глагол се везује уз различите именице, било да се односе на предмете и појаве из свакодневног живота и окружења човека: *уништи́и-и́и* (дом, мост, град, споменик, цркву); лица (мене, тебе, све нас, непријатеља) или апстрактне појмове (снагу, наду, мисао). Међутим, поред примарне употребе (уз опште именице), у различитим стиливима језика примећујемо и низ специфичности у употреби овог глагола:

У *корпусу новинских и́ндекси́ова*⁵ глагол *уничтожить* се у највећој мери односи на именице којима се означавају ратна разарања – уништавања *объекта́и*, *оружја́*, *превозних средств́а*, *саобраћајница́*, *војника́*, *и́рошнвника́*, *раке́и*, *раке́и-*

4 Руске пасивне конструкције, за разлику од српских, могу бити трокомпонентне (с агензивном допуном у инструменталу: *Конец стиха уничтожен сыростью*, И. С. Тургенев).

5 Газетный корпус (www.ruscorpora.ru)

них система, честіо и чийіавих држава; затим на уништавање градова, грађевина, сїамбених зграда, сїанова, кућа, верских објектаїа, гробља (најчешће под дејством стихијских сила: пожара, поплава и сл., као и дејством самог човека); те и на именице којима се означава различита пословна документација: *їроїиси, уговори, їправилници* и сл.:

По замыслу Гитлера, Советский Союз необходимо было уничтожить одним ударом, поскольку если Россия будет разгромлена, Англия потеряет последнюю надежду.

Корїус који обуваїа друшїївене мреже⁶ показује да се глагол *уничтожить* претежно односи на именице којима се означавају предмети (уређаји) које свакодневно користимо (*їтелефон, комїїуїтер*⁷); храна (која више није употребљива): *воће, їоврће, месо*; грађевине и објекти из окружења: *ауїомобили, аеродроми, куће, зграде*; али у највећој мери се везује за именице које означавају лица (појединца или групу): *самог себе, мене, їебе, гада, їроїїивника, расу, цивиле, све нас, целу земљу, све живо, све родно* и сл.:

Если вы в чѐм-то сильно её достали, или перешли ей дорогу – она способна долго вынашивать план уничтожить вас, и (если понадобится) годами ждать подходящего момента.

У корїусу усмене комуникације⁸ овај глагол има највећу употребу уз именице из сфере политике: *унишїїїїї (каїїїализам, бирокраїїїју, инїїелигенцију, їриваїїну своїину, конкуренїїе, Версаїски мир, друшїївени слої)* и оне којима се означавају ратна разарања (противника, државу, Русе, одред, пук, људе), затим уз апстрактне именице (*духовнишїїво, надахнуће*); грађевине и објекте из окружења (*државу, села, градове, храмове, цркве, куїоле, сїоменике, мосї*) или лица (*самог себе, све своје ближње* итд.):

Они всё провалили. Они уничтожили Советский Союз / демократическую Россию.

У корїусу *їтексїова* који їрїїадају делима руских класика⁹ глагол *уничтожить* се у највећој мери везује за именице које се односе на апстрактне појмове (*наду, могућностї, неїравилностїи, сїїаре їочейїке*) или на само стваралаштво и средства којима се служе писци и песници у свом раду (*надахнуће, реч, своју комедију, сїїрасї, снагу, ноћну їїишину, їїаїансїивеностї, „умейїника у некоме”, мисао, краї сїїиха, їїворевину* итд.).

Звучный голос старика, раздавшийся в лесу и вниз по реке, вдруг уничтожил ночную тишину и таинственность, окружающую казака. (Л. Н. Толстой)

6 Корп. Социальные сети (www.ruscorpora.ru)

7 Овде се мисли на податке које дати уређаји садрже.

8 Устный корпус (www.ruscorpora.ru)

9 Корп. Русская классика (www.ruscorpora.ru)

Конец стиха уничтожен сыростью. (И. С. Тургенев)

Увид у поменуте, али и друге поткорпусе руског језика омогућио нам је да уочимо једну битну чињеницу: *корпус руске класике, историјски корпус*¹⁰ или *корпус новинских текстов* као и они који припадају сфери писане употребе језика показује да је деструктивност која је у основи глагола *уничтожить* најчешће усмерена на предмете и објекте из човековог непосредног окружења, грађевине, саобраћајнице и сл., као и на уништавање проузроковано ратним дејствима људи или стихијским силама; док је у *корпусу усмене комуникације, друштвених мрежа* и осталим корпусима који осликавају употребу језика у свакодневной комуникацији та деструктивност у највећој мери усмерена на човека. Можемо да констатујемо да је деструктивност, која је раније била усмерена првенствено на предмете и објекте из човековог окружења, у овом тренутку у највећој мери оријентисана на лица, појединца или групу људи, односно да се деструкција премешта из сфере неживог на жива бића (првенствено човека).

Специфичности у употреби

Анализа синонимичног односа глагола *уничтожить* и глагола *разрушить* омогућила нам је да уочимо неколико специфичности у употреби. Као што смо истакли, централна компонента категорије деструктивности у руском језику је глагол *разрушить*. Највећу употребу у својству синонима глаголу *разрушить* има глагол *уничтожить* (*уничтожать*), јер може да га замени у највећем броју позиција:

Бомба разрушила целый город. – Бомба уничтожила целый город.

Ипак, постоји и низ ограничења када ова два глагола немају синонимичну употребу. Префикс *раз-* (код глагола *разрушить*) указује на раслојавање, разлагање, распаѓање на саставне елементе: ако кажемо да је кућа порушена (*дом разрушили*) подразумева се да куће више нема, али су остали њени фрагменти, остаци; док глагол *уничтожить* (*дом уничтожили*) у свом корену садржи *-ничто-* које директно показује да није остало више ништа, куће више нема. Глагол *разрушить* оставља могућност да се из рушевина кућа поново изгради, док глагол *уничтожить* показује да је нешто потпуно уништено. Ова два глагола могу бити синоними само у случају да је кућа потпуно уништена (*дом полностью разрушили – дом уничтожили*), али то подразумева употребу одређених прилога или других речи уз глагол *разрушить* (*полностью, совсем* и сл.).

Употреба искључиво глагола *разрушить* подразумева се када се нарушава структура неког предмета (*ребенок разрушил свою постройку*) и у овом случају супституција глаголом *уничтожить* није могућа: дете није уништило своју креацију, већ је раставило како би могло да створи нешто друго. Рушење, разрушавање се првенствено односи на нешто што је изграђено, направљено руком човека (*дом, дорога, мост, постройка*) и има своју структуру, која може бити нарушена али и поново састављена.

Када је реч о употреби глагола *разрушить* у пренесеном значењу, најчешће му глагол *уничтожить* није синонимичан: *разрушить отношения* (али не *уничто-*

10 Исторический корпус (www.ruscorpora.ru)

жить); *неожиданный случай разрушил наши планы* (али не и *уничтожил*); *кто-то разрушил свою семью* (не и *кто-то уничтожил свою семью*); *новый сотрудник разрушил коллектив* (не *уничтожил*); *кто-то разрушил свое здоровье* (он пил алкохол, курил) – *но не уничтожил*, јер би употреба глагола *уничтожить* у оваквим ситуацијама била сувише категорична и оштра.

Са друге стране, постоји неколико случајева када је могућа једино употреба глагола *уничтожить*: жива бића се не могу *разрушити*, већ је употреба глагола *уничтожить* искључива у овом контексту (*уничтожить насекомых которые едят растения*).¹¹ Ипак, када се односи на човека, иако је употреба глагола *уничтожить* доминантна: *Человека можно уничтожить*¹² (и у буквалном смислу: *убијти* и фигуративно: *уништити*), присутна је и употреба глагола *разрушить*, нарочито у домену психологије (*разрушение личности* или *разрушение человека* је општеприхваћена синтагма у психологији).

Анализа синонимичног односа наведена два глагола дала нам је могућност да уочимо различите нијансе при употреби глагола *уничтожить*:

1) глагол *уничтожить* подразумева потпуни нестанак објекта на који је усмерена деструктивна радња, а не разрушавање, разлагање на саставне елементе који су сачињавали његову структуру;

2) овај глагол означава потпуно уништење објекта, који након таквог деструктивног дејства није могуће поново саставити у целину;

3) деструктивна семантика глагола *уничтожить* може бити усмерена на предмете, појаве, али и на жива бића (док је употреба глагола *разрушить* чија се радња односи на жива бића делимично ограничена).

Еквиваленти у српском језику

Међу српским глаголима са деструктивном семантиком издвојићемо неколико еквивалената: *уништити*, *разрушити*, *срушити*, *разорити*, *искорени*, *истребити*, *уйројасити*, *деваспира* итд. Директни еквивалент је глагол *уништити/уништавати*, који попут глагола *уничтожить* у свом корену садржи 'ништа', 'ништити' што указује на деструктивну радњу чији је резултат да се нешто разори, истреби, да више не постоји. Његова специфична употреба, структура конструкција које гради, објекти на које се радња усмерава су подударни са глаголом *уничтожить*. И у српском језику глаголска лексика са деструктивним значењем заузима језгро категорије деструктивности, чије су централне јединице глаголи *уништити*, *разрушити*, *разорити* и др.

Закључна запажања

Категорија деструктивности представља значајну целину у оквиру укупног лексичког система руског језика. У основи семантике јединица које сачињавају дату категорију је деструкција, која подразумева разорне, рушилачке процесе. Језгро и већи део периферије ФС поља дате категорије заузимају глаголи, међу којима је и глагол *уничтожить* као једна од централних јединица (поред глагола *разрушить*).

11 Најчешће се односи на уништавање штеточина.

12 Човека је могуће уништити.

У оквиру класификације глагола са деструктивном семантиком дати глагол сврстан је у подгрупу са значењем 'нестати' чија семантика указује на потпуни (по-степен или моментални) нестанак, уништење објекта на који је усмерена радња.

Глагол *уничтожить* гради трокомпонентне или двокомпонентне конструкције ($S \leftarrow V \rightarrow O / V \rightarrow O$). Оба типа садрже глагол и објекат на који је усмерена радња, док трокомпонентна структура укључује и агенса који врши дату радњу.

Када је реч о употреби у различитим стиливима језика, истакли бисмо да радња глагола *уничтожить* може да буде усмерена на широк спектар именица. Ипак, треба нагласити да је његова радња у највећој мери усмерена на предмете и појаве из окружења човека, али и да је уочено да се у свакодневной усменој комуникацији деструкција све више усмерава на човека.

Глагол *уничтожить* има низ специфичности које га издвајају у односу на друге (сличне) глаголе са деструктивном семантиком. Оне се првенствено могу уочити посматрањем синонимичног односа са глаголом *разрушить*, централном јединицом категорије деструктивности. Дата два глагола су синонимична само уколико глагол *разрушить* указује на потпуно уништење неког објекта. Семантика глагола *уничтожить* показује да је нешто потпуно уништено, без могућости враћања у првобитно стање, а његова деструктивна радња може бити усмерена на предмете, појаве, али и жива бића (док глагол *разрушить* у овом случају наилази на ограничења).

Еквивалент у српском језику је глагол *уништити* (*уништавати*), чија је семантика, сфера употребе и структура конструкција које гради адекватна глаголу *уничтожить*.

Цитирана литература

- Анищева, О. Н. «Типология объективной лексической сочетаемости глаголов со-зидания и разрушения в русском языке», Автореферат диссертации на со-искание ученой степени кандидата филологических наук. Воронеж, 1981. <<https://cyberleninka.ru>> 28.10.2024.
- [Anishcheva, O. N. «Tipologija ob"ektivnoj leksicheskoj sochetaemosti glagolov sozidaniia i razrusheniia v russkom iazyke», Avtoreferat dissertatsii na soiskanie uchenoi stepeni kandidata filologicheskikh nauk. Voronezh, 1981. <<https://cyberleninka.ru>> 28.10.2024]
- Бондарко, Александр В. Принципы функциональной грамматики и вопросы аспек-тологии. Москва: УРСС, 2001.
- [Bondarko, Aleksandr V. Printsipy funktsional'noï grammatiki i voprosy aspektologii. Moskva: URSS, 2001]
- Волкова, Яна А. «Коммуникативная категория деструктивности: интердискурсив-ный аспект». Известия Волгоградского государственного педагогическо-го университета 134, no 1, 2019: 166–171. <https://cyberleninka.ru/article/n/kommunikativnaya-kategoriya-destruktivnosti-interdiskursivnyy-aspekt>> 6.11.2024.
- [Volkova, IAna A. «Kommunikativnaia kategorii destruktivnosti: interdiskursivnyi aspekt». Izvestiia Volgogradskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta 134, no

- 1, 2019: 166–171. <https://cyberleninka.ru/article/n/kommunikativnaya-kategoriya-destruktivnosti-interdiskursivnyy-aspekt> 6.11.2024]
- Вујаклија, Милан. Лексикон страних речи и израза. 11. допуњено и редиговано издање, Београд: Штампар Макарије; Подгорица: Октоих, 2011.
- [Vujaklija, Milan. Leksikon stranih reči i izraza. 11. dopunjeno i redigovano izdanje, Beograd: Štampar Makarije; Podgorica: Oktoih, 2011]
- Галиева, Регина Р. «Семантико-когнитивный анализ деструктивных глаголов в современном русском языке (на материале произведений русской литературы конца XX – начала XXI в.)», Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Уфа, 2016. <https://www.dissercat.com/content/semantiko-kognitivnyi-analiz-destruktivnykh-glagolov-v-sovremennom-russkom-yazyke> 4.11.2024.
- [Galieva, Regina R. «Semantiko-kognitivnyi analiz destruktivnykh glagolov v sovremennom russkom iazyke (na materiale proizvedenii russoi literatury kontsa KhKh – nachala KhKhI v.)», Avtoreferat dissertatsii na soiskanie uchenoi stepeni kandidata filologicheskikh nauk. Ufa, 2016. <https://www.dissercat.com/content/semantiko-kognitivnyi-analiz-destruktivnykh-glagolov-v-sovremennom-russkom-yazyke> 4.11.2024]
- Гизатуллин, Данил Э. «Лексико-семантическая репрезентация категории деструктивности в русском и башкирском языках», Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Уфа, 2020. <<https://www.dissercat.com/content/leksiko-semanticheskaya-reprezentatsiya-kategorii-destruktivnosti-v-russkom-i-bashkirskom>> 10.11.2024.
- [Gizatullin, Danil Ė. «Leksiko-semanticheskaiā reprezentatsiā kategorii destruktivnosti v russkom i bashkirskom iazykakh», Avtoreferat dissertatsii na soiskanie uchenoi stepeni kandidata filologicheskikh nauk. Ufa, 2020. <<https://www.dissercat.com/content/leksiko-semanticheskaya-reprezentatsiya-kategorii-destruktivnosti-v-russkom-i-bashkirskom>> 10.11.2024]
- Крстић, Мaja. „Деструктивни глаголи са дефектним парадигмом у руском језику”. Јужнословенски филолог 79/1, 2023: 159–171. DOI: <<https://doi.org/10.2298/JFI2301159K>> 6.11.2024.
- [Krstić, Maja. „Destruktivni glagoli sa defektnom paradigmom u ruskom jeziku”. Južnoslovenski filolog 79/1, 2023: 159–171. DOI: <<https://doi.org/10.2298/JFI2301159K>> 6.11.2024]
- Крстић, Мaja. «Особенности глаголов с деструктивным значением в русском и сербском языках». Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 2, Языкознание 22/5, 2023: 135–144. DOI: <<https://doi.org/10.15688/jvolsu2.2023.5.10>> 6.11.2024.
- [Krstić, Maja. «Osobennosti glagolov s destruktivnym značeniem v russkom i serbskom iazykah». Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriiā 2, Yazykoznanie 22/5, 2023: 135–144. DOI: <<https://doi.org/10.15688/jvolsu2.2023.5.10>> 6.11.2024]
- Матюшина, Наталия В. «Наглядное отражение признака деструктивности в билингвальном словаре нового типа». Вестник Московского городского педагогического университета. Серия: Филология. Теория языка. Языковое образо-

- вание 46/2, 2022: 143–154. DOI: 10.25688/2076-913X.2022.46.2.13 <<https://vestnik-filologiya-lingvodidaktika.mgpu.ru/2022/08/05/naglyadnoe-otrazhenie-prznaka-destruktivnosti-v-bilingvalnom-slovarе-novogo-tipa>> 3.11.2024.
- [Matiūshina, Nataliia V. «Nagliadnoe otrazhenie priznaka destruktivnosti v bilingval'nom slovarе novogo tipa». Vestnik Moskovskogo gorodskogo pedagogicheskogo universiteta. Seriiā: Filologiiā. Teoriiā iāzyka. Iāzykovoe obrazovanie 46/2, 2022: 143–154. DOI: 10.25688/2076-913X.2022.46.2.13 <<https://vestnik-filologiya-lingvodidaktika.mgpu.ru/2022/08/05/naglyadnoe-otrazhenie-prznaka-destruktivnosti-v-bilingvalnom-slovarе-novogo-tipa>> 3.11.2024]
- Нахрacheва, Галина Л. «Семантика и функционирование глаголов деструктивного действия в хантыйском языке (на материале шурышкарского диалекта)». Диссертация ... кандидата филологических наук: 10.02.02, Югорский государственный университет, Ханты-Мансийск, 2014. <<https://www.dissercat.com/content/semantika-i-funktsionirovanie-glagolov-destruktivnogo-deistviya-v-khantyiskom-yazyke-na-mate>> 5.11.2024.
- [Nakhracheva, Galina L. «Semantika i funktsionirovanie glagolov destruktivnogo deistviia v khantyiskom iāzyke (na materiale shuryshkarskogo dialekta)». Dissertatsiia ... kandidata filologicheskikh nauk: 10.02.02, Iŭgorskiĭ gosudarstvennyi universitet, Khanty-Mansiisk, 2014. <<https://www.dissercat.com/content/semantika-i-funktsionirovanie-glagolov-destruktivnogo-deistviya-v-khantyiskom-yazyke-na-mate>> 5.11.2024]
- Фактуллина, Флюза Г. «К проблеме классификации глаголов деструктивной семантики в современном русском языке». [В:] И. В. Артюшков (ред.) Функционирование языковых единиц и грамматических категорий в разных типах и стилях речи. Межвузовский сборник научных трудов: в 2 ч., ч. 1. Уфа: Башкирский государственный педагогический институт, 1997: 31–36.
- [Faktullina, Fliūza G. «K probleme klassifikatsii glagolov destruktivnoi semantiki v sovremennom russkom iāzyke». [В:] I. V. Artiūshkov (red.) Funktsionirovanie iāzykovykh edinitĭ i grammaticheskikh kategorii v raznykh tipakh i stiliakh rechi. Mezhvuzovskii sbornik nauchnykh trudov: v 2 ch., ch. 1. Ufa: Bashkirskii gosudarstvennyi pedagogicheskii institut, 1997: 31–36]
- Фактуллина, Флюза Г. «Категория деструктивности в современном русском языке». Дис. ... д-ра филол. наук. Уфа, 2002. <<https://www.dissercat.com/content/kategoriya-destruktivnosti-v-sovremennom-russkom-yazyke>> 2.11.2024.
- [Faktullina, Fliūza G. «Kategoriia destruktivnosti v sovremennom russkom iāzyke». Dis. ... d-ra filol. nauk. Ufa, 2002. <<https://www.dissercat.com/content/kategoriya-destruktivnosti-v-sovremennom-russkom-yazyke>> 2.11.2024]
- Фаткуллина, Флюза Г. «Типы лексической сочетаемости при глаголах деструктивной семантики». Вестник Башкирского университета 15 (3–1), 2010: 1050–1054.
- [Fatkullina, Fliūza G. «Tipy leksicheskoi sochetaemosti pri glagolakh destruktivnoi semantiki». Vestnik Bashkirskogo universiteta 15 (3–1), 2010: 1050–1054]

Извори

- БАС: Большой толковый словарь русского языка. РАН. Санкт-Петербург, 2000.
[BAS: Bol'shoj' tolkovyj slovar' russkogo iazyka. RAN. Sankt-Peterburg, 2000]
- РСЈ: Речник српског језика. Редиговао и уредио М. Николић. Нови Сад: Матица Српска, 2007.
[RSJ: Rečnik srpskoga jezika. Redigovao i uredio M. Nikolić. Novi Sad: Matica Srpska, 2007]
- РСС: Русский семантический словарь. Москва, 1982.
[RSS: Russkij semantičeskij slovar'. Moskva, 1982]
- СРЈ: Словарь русского языка: В 4-х т. РАН, Ин-т лингвистич. исследований. Под ред. А. П. Евгеньевой. 4-е изд., стер. Москва: Рус. яз., Полиграфресурсы, 1999. (электронная версия): Фундаментальная электронная библиотека
- [SRĀ: Slovar' russkogo āzyka: V 4-h t. RAN, In-t lingvistič. issledovanij. Pod red. A. P. Evgen'evoj. 4-e izd., ster. Moskva: Rus. āz., Poligrafresursy, 1999. (ēlektronnaā versiā): Fundamental'naā ēlektronnaā biblioteka]
- ТСРЈ: Ожегов, С. И., Н. Ю. Шведова. Толковый словарь русского языка. 4-е изд. Москва: РАН, 1999.
- [TSRIĀ: Ozhegov, S. I., N. IŮ. Shvedova. Tolkovyj slovar' russkogo iazyka. 4-e izd. Moskva: RAN, 1999]
- УТСРЈ: Толковый словарь русского языка. Под редакцией Д. Н. Ушакова (электронная версия): Фундаментальная электронная библиотека, 1935–1940.
- [UTSRIĀ: Tolkovyj slovar' russkogo iazyka. Pod redaktīē D. N. Ushakova (ēlektronnaīā versiīā): Fundamental'naīā ēlektronnaīā biblioteka, 1935–1940]
- Електронски извори
- «Корпус савременог српског језика на Математичком факултету Универзитета у Београду» <<http://www.korpus.matf.bg.ac.yu/korpus>> 26.10.2024.
- [«Korpus savremenog srpskog jezika na Matematičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu» <<http://www.korpus.matf.bg.ac.yu/korpus>> 26.10.2024]
- «Электронный каталог диссертаций Российской Государственной Библиотеки» (РГБ) <<http://www.diss.rsl.ru>> 27.10.2024.)
- [«Èlektronnyj katalog dissertacij Rossijskoj Gosudarstvennoj Biblioteki» (RGB) <<http://www.diss.rsl.ru>> 27.10.2024]
- «Национальный корпус русского языка» <www.ruscorpora.ru> 27.10.2024.
- [«Nacional'nyj korpus russkogo āzyka» <www.ruscorpora.ru> 27.10.2024]
- «Запрос по корпусу газетных текстов» <<http://lexicol.philol.msu.ru/cgi-bin/koi/corpus.corpus.query>> 28.10.2024.
- [«Zapros po korpusu gazetnyh tekstov» <<http://lexicol.philol.msu.ru/cgi-bin/koi/corpus.corpus.query>> 28.10.2024]

Майя Крстич

УПОТРЕБЛЕНИЕ ГЛАГОЛА *УНИЧТОЖИТЬ* В РУССКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

Категория деструктивности занимает значительное место в общей лексической системе русского языка. В основе семантики единиц, составляющих данную категорию, лежит деструкция, подразумевающая разрушительные процессы. Ядро и большую часть периферии поля этой функционально-семантической категории занимают глаголы, среди которых глагол *уничтожить*, являющийся одной из центральных единиц (наряду с глаголом *разрушить*).

В классификации глаголов с деструктивной семантикой данный глагол отнесен к подгруппе со значением 'исчезать', семантика которой указывает на полное (постепенное или мгновенное) исчезновение, уничтожение объекта, на который направлено действие.

Глагол *уничтожить* образует трехкомпонентные или двухкомпонентные конструкции ($S \leftarrow V \rightarrow O / V \rightarrow O$). Оба типа содержат глагол и объект, на который направлено действие, а трехкомпонентная структура включает и агенса, совершающий данное действие.

Анализ использования данного глагола в различных языковых стилях дал возможность отметить, что действие глагола *уничтожить* может быть направлено на широкий круг объектов. Однако следует подчеркнуть, что его действие в значительной степени сосредоточено на объектах и явлениях из окружающей среды человека, а также было замечено, что в повседневном устном общении разрушение все чаще направлено на человека.

Глагол *уничтожить* имеет ряд специфических признаков, отличающих его от других (похожих) глаголов с деструктивной семантикой. Их можно наблюдать, прежде всего, рассматривая синонимические отношения с глаголом *разрушить*, центральной единицей категории деструктивности. Данные глаголы являются синонимами только в том случае, если глагол *разрушить* указывает на полное разрушение объекта. Семантика глагола *уничтожить* всегда указывает на уничтожение чего-либо без возможности возврата в исходное состояние, причем его разрушительное действие может быть направлено как на предметы, явления, так и на живые существа.

Эквивалентом в сербском языке является глагол *уништити* (*уништавати*), а его семантика, сфера употребления и структура образуемых им конструкций соответствуют глаголу *уничтожить*.

Ключевые слова: *уничтожить*, глаголы, деструктивность, лексика, русский язык.